

УДК 635:338.439

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КООПЕРАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

STATE REGULATION OF COOPERATIVE AND INTEGRATION PROCESSES IN AGRICULTURAL PRODUCTION

КОРНІЄНКО В.С., *

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

У статті обґрунтовано важливість державного регулювання коопераційно-інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві. На основі аналізу теоретичних і практичних матеріалів ми прийшли до висновку, що державне регулювання коопераційно-інтеграційних відносин – це комплекс заходів, що здійснюються державою за допомогою адміністративних і економічних методів в поєднанні з ринковим механізмом саморегулювання для реалізації поставлених цілей, що забезпечують стійкі економічні, виробничі та технологічні зв'язки між сферами АПК, що знаходяться в єдиному технологічному ланцюзі.

Ключові слова: кооперація, інтеграція, державне регулювання, механізм, коопераційно-інтеграційні відносини.

The article substantiates the importance of state regulation of cooperation and integration processes in agro-industrial production. Based on the analysis of theoretical and practical materials, we came to the conclusion that state regulation of cooperation and integration relations is a set of measures taken by the state through administrative and economic methods in combination with a market mechanism of self-regulation to achieve sustainable goals. economic, production and technological relations between the spheres of agro-industrial complex, which are in a single technological chain.

Keywords: cooperation, integration, state regulation, mechanism, cooperation and integration relations

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кооперація, яка в усьому світі вважається третім сектором економіки, в Україні формується в складних для неї умовах. Кооперація – це унікальне явище всесвітнього значення, яке охоплює не тільки добровільні об'єднання в формі первинних кооперативів фізичних осіб, а й об'єднання юридичних осіб, підприємства різних галузей економіки, які здійснюють спільну господарську діяльність на взаємовигідній основі. Ці кооперативи – специфічна форма організації господарської діяльності, яка існує вже третю сотню років в країнах з самими різними політичними системами і рівнем розвитку ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різний час проблемам кооперації та інтеграції, а також важливості державного втручання в коопераційно-інтеграційні процеси присвячувалися фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених. Наприклад, питанням кооперації присвячені праці А. Сміта [1], М. І. Туган-Барановського [2] та ін. Окремі сторони інтеграційних процесів досліджені представниками інституційної економічної школи Р. Коузом, О. Уільямсоном, Дж. Гелбрейтом [3] та ін. Значний внесок у дослідження теоретичних і методологічних аспектів державного регулювання коопераційно-інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві в сучасних умовах внесли В.М. Онегіна [4], Н.В. Шибаєва [5], О. І. Павлов, В. М. Лисюк, Т. В. Деркач та інші. Однак, проблеми розвитку коопераційно-інтеграційних відносин в агропромисловому комплексі залишаються недостатньо дослідженими і досить проблемними в становленні. Саме актуальність державного регулювання на етапі формування коопераційно-інтеграційних процесів і обумовило вибір тематики дослідження.

Формулювання цілей статті. Ціль статті полягає в дослідженні основ державного регулювання коопераційно-інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві та виявлення кінцевої мети регулювання коопераційно-інтеграційних процесів.

*Науковий керівник: Бабан Т.О., к.е.н., доцент

Виклад основного матеріалу. Історія сільськогосподарського виробництва розвинених країн свідчить про те, що сталого розвитку сільського господарства не можна досягти без державного регулювання та підтримки. Через об'єктивні причини сільське господарство не може конкурувати з іншими галузями національної економіки: це обумовлено розрізненістю сільськогосподарських підприємств, нестійкістю їх доходів, тривалим циклом виробництва, біологічними та природними особливостями і т. д.

Ринкові механізми не в змозі вирішити виключно всі проблеми агропромислового комплексу, та й спільними зусиллями в рамках агропромислової інтеграції вирішити їх буде неможливо, тому держава змушена брати на себе вирішення складних проблем агропромислового комплексу: паритетних відносин, розвитку соціальної інфраструктури, підготовки кадрів і т. д. тим часом проблеми розвитку коопераційно-інтеграційних відносин в умовах ринкових відносин потребують вдосконалення і створення механізму регулювання. Так як в умовах ринкової економіки і в процесі аграрної реформи утворилися нові форми господарювання і власності, відповідно виникли і нові виробничі і економічні відносини [6].

Механізм державного регулювання коопераційно-інтеграційних відносин в АПК є складною структурою і, на наш погляд, вимагають комплексного підходу до розкриття різноманіття виробничих і економічних відносин учасників інтегрованих структур. Ринкові механізми регулювання в плані забезпечення інтересів учасників інтегрованих структур не дали належного результату. Сільськогосподарські виробники виявилися в монопольній залежності по відношенню до переробних підприємств і торговельних організацій. Тому, як ніколи, з'являється необхідність реалізації механізму державного регулювання коопераційно-інтеграційних відносин. Реалізація державного регулювання в поєднанні з ринковими механізмами саморегулювання повинна розглядатися як найважливіше завдання виробничих і економічних відносин інтегрованих структур з метою виведення агропромислового комплексу з усталеної соціально-економічної кризи на траєкторію довгострокового сталого розвитку. Світовий досвід переконливо доводить, що одним із завдань держави є регулювання економічних відносин між партнерами інтегрованих структур адміністративними та економічними методами для вирівнювання доходів учасників цих формувань, особливо для захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників від монопольних інтересів I і III сфер АПК [7;8].

Варто зауважити, що на розвиток коопераційно-інтеграційних процесів впливають об'єктивні і суб'єктивні чинники, подолати які можливо на основі узгодженого господарського механізму. Складовою частиною такого механізму є державне регулювання коопераційно-інтеграційних процесів. Держава через комплекс правових, адміністративних та економічних заходів має стимулювати інтеграцію технологічно і економічно взаємопов'язаних з сільським господарством організаційно-господарських структур. Основними інструментами здійснення цього завдання є кредитна та податкова політика, створення фондів сільськогосподарської продукції на місцевих та регіональних рівнях, цінова політика, фінансова підтримка ефективних підприємств, а також обмежувальні заходи з метою уникнення монопольного становища деяких інтегрованих структур.

Формування нових економічних, організаційних і технологічних відносин в нових соціально-економічних умовах в агропромисловому комплексі обумовлює необхідність створення механізму державного регулювання, що характеризується цілим комплексом заходів впливу держави на розвиток коопераційно-інтеграційних процесів. Необхідність державного регулювання і підтримки коопераційно-інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі в ситуації, що склалася викликана: нестійким розвитком агропромислового виробництва; недостатньою забезпеченістю продовольчої безпеки країни; високим економічним паритетом між сільським господарством та іншими галузями; - низьким рівнем доходів працівників сільського господарства; недосконалістю механізму розвитку коопераційно-інтеграційних відносин в умовах ринкового господарювання.

Ефективність розвитку агропромислових інтегрованих формувань багато в чому визначається обґрунтованістю механізму взаємовідносин між господарствами-учасників і інтегратором, але при цьому потрібно уточнення сутності категорії «механізм».

Механізм – це система, яка визначає порядок якого-небудь виду діяльності. Виходячи з

цього, категорія «механізм» коопераційно-інтеграційних відносин буде розглядатися, як система, що складається з наступних елементів: організаційного, виробничого, економічного, технологічного та ін., А також як система відносин, що виникають в процесі господарсько-економічної діяльності між учасниками інтегрованих структур.

Механізм державного регулювання коопераційно-інтеграційних процесів в АПК представлений на рис.1

Рис.1 Механізм державного регулювання коопераційно-інтеграційних процесів в АПК

Аграрна політика розвинених країн спрямована на: підтримку сільськогосподарського виробництва; соціально-економічний розвиток сільської місцевості; виробництва екологічно чистої продукції та охорону навколишнього середовища; розвиток виробничої і соціальної інфраструктури; розширення зовнішньої торгівлі та інтеграційної політики [9, с.180]. На етапі розвитку і вдосконалення: підготовка управлінців широкого профілю; державна підтримка нових технологічних проектів; підтримка соціальних програм інтеграційної структури; вирівнювання умов на ринках. При цьому зберігаються, хоча і в меншій мірі, напрямки початкового етапу, такі як інформаційна підтримка, зважена податкова та антимонопольна політика та створення сприятливого клімату для інвесторів. Підвищуючи результативність інтеграційних формувань, окремо взяті регіони і суспільство сприяють піднесенню економіки країни в цілому [10, с.20]. Характер впливу і способи застосування державного регулювання повинні здійснюватися за допомогою відповідних методів та інструментів. Методи та

інструменти державного впливу на розвиток коопераційно-інтеграційних відносин в АПК повинні здійснюватися в залежності від поставлених цілей аграрної політики, з огляду на глобалізацію світового господарства і продовольчу незалежність країни. Відповідно до цього, мета державного регулювання в рамках коопераційно-інтеграційних процесів полягає в захисті інтересів господарств-учасників інтегрованих формувань і створення умов для розширеного відтворення, а інтерес держави полягає в зростанні ефективності, створення нових робочих місць, зниження рівня бідності та забезпеченні продовольчої безпеки країни, тобто інтереси учасників інтегрованих структур співпадають з інтересами держави [11, с.30; 12, с.37; 13].

Висновки. Система заходів державного регулювання інтеграційних процесів повинна мати системний і комплексний характер, роблячи істотний вплив на розвиток аграрного виробництва в цілому. Державне регулювання коопераційно-інтеграційних відносин – це комплекс заходів, що здійснюються державою за допомогою адміністративних і економічних методів в поєднанні з ринковим механізмом саморегулювання для реалізації поставлених цілей, що забезпечують стійкі економічні, виробничі та технологічні зв'язки між сферами АПК, що знаходяться в єдиному технологічному ланцюзі. Звідси випливає, що кінцевою метою регулювання інтеграційних процесів є створення сприятливих умов для функціонування і розширеного відтворення учасників інтегрованих структур в АПК. Коопераційно-інтеграційні відносини як фактор стійкості розвитку АПК сприяють подоланню аграрної кризи, відновлення аграрного виробництва, зростання частки сільськогосподарського виробництва в структурі ВВП, впровадження прогресивних технологій у виробництво, зниження втрат на кожній стадії технологічного ланцюга, зростання рівня доходів сільських працівників і якості життя сільського населення.

Література.

1. Основи кооперації: навч. посіб. С. Г. Бабенко, С. Д. Гелей, Я. А. Гончарук, Р. Я. Пастушенко. Київ: Знання, 2004. 470 с.
2. Горкіна Л.П. На перехресті парадигм: М.І. Туган-Барановський в історії економічної думки. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Електрон. ресурс. Київ, 2021. 574 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/336.pdf>
3. Williamson О.Е. Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications / О.Е. Williamson. Free Press:N.Y. 1975.
4. Онегіна В.М., Антощенко В.В. Спільна аграрна політика та конкурентоспроможність продукції сільського господарства ЄС. «Аграрна політика Європейського Союзу: виклики і перспективи» кол. монографія. Житомир: 2019, С.152-163.
5. Шибаєва Н.В. Регуляторна політика в аграрній сфері: монографія. Харків : «Стильна типографія», 2018. 470 с.
6. Про кооперацію: Закону України від 10 лип. 2003 р. № 1087-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15> (дата звернення: 10.03.2020).
7. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» 819-IX від 21.07.2020. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 52, ст.497 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>
8. International Cooperative Alliance URL : <https://monitor.coop/sites/default/files/publication-files/wcm2020web-final-1083463041.pdf>
9. Кравченко Ю.М., Антощенко В.В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 200. С.174-183.
10. Onegina, V., Megits, N., Antoshchenkova V., Boblovskiy, O. (2020) Outcome of capital investment on labor productivity in agriculture sector of Ukraine. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR), 7(1), 12-25.
11. Антощенко В.В. Формування ринку молока на основі коопераційно-інтеграційних відносин. *Економічний дискурс: міжнародний збірник наукових праць*. м. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ, 2016 Вип.2. С.29-35.
12. Павлов О. І., Лисюк В. М., Деркач Т. В.. Державне регулювання інтеграційних процесів на стратегічних агропродовольчих ринках. *Економіка харчової промисловості*. наук. журн. Одес. нац.

акад. харчових техн., Ін-т проблем ринку та екон.-еколог. дослідж. НАН України. Одеса, 2015. Т. 7, Вип. 3. С. 32-40.

13. Антощенко В.В., Копитко О.В. Державне регулювання і підтримка молочної галузі в умовах євроінтеграції Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, Сер. Економічні науки. 2018. Вип. 4. С.201-210.

References.

1. Babenko, S. H., Helei, S. D., Honcharuk, Ya. A., Pastushenko, R. Ya. (2004) Fundamentals of cooperation.. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

2. Horkina, L.P. At the crossroads of paradigms: MI Tugan-Baranovsky in the history of economic thought. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». Kyiv, 2021. Retrieved from: <http://ief.org.ua/docs/mg/336.pdf>.

3. Williamson O.E. Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications / O.E. Williamson. Free Press:N.Y. 1975.

4. Onchina, V.M., Antoshchenkova, V.V. (2019). Spilna ahrarna polityka ta konkurentospromozhnist produktsii silskoho hospodarstva YeS. «Ahrarna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: vyklyky i perspektyvy». Zhytomyr: 2019 (pp.152-163) [in Ukrainian].

5. Shybaieva, N.V. (2018) Regulatory policy in the agricultural sector. Kharkiv : «Stylna typohrafiia» [in Ukrainian].

6. Law of Ukraine About cooperation (2003, July 10). № 1087-IV. Kyiv: Parlam.vyd-vo. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.

7. Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation» (2020, July 21). Information of the Verkhovna Rada (VVR). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>

8. International Cooperative Alliance Retrieved from: <https://monitor.coop/sites/default/files/publication-files/wcm2020web-final-1083463041.pdf>.

9. Kravchenko, Yu.M., Antoshchenkova, V.V. (2019). Factors of sustainable economic development of the agricultural sector. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva. Ser. Ekonomichni nauky. 2019. Vyp. 200. (pp.174-183) [in Ukrainian].

9. 10. Onegina, V., Megits, N., Antoshchenkova V., Boblovskiy, O. (2020) Outcome of capital investment on labor productivity in agriculture sector of Ukraine. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR), 7(1), 12-25.

11. Antoshchenkova, V.V. Formuvannya rynku moloka na osnovi kooperatsiino-intehratsiinykh vidnosyn. Ekonomichniy dyskurs: mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. m. Kamianets-Podilskiy : PDATU, 2016 Vyp.2. (pp.29-35) [in Ukrainian].

12. Pavlov, O. I., Lysiuk, V. M., Derkach, T. V. (2015) Derzhavne rehulivannia intehratsiinykh protsesiv na stratehichnykh ahroprodovolchyykh rynkakh. Ekonomika kharchovoi promyslovosti. nauk. zhurn. Odes. nats. akad. kharchovykh tekhn., In-t problem rynku ta ekon.-ekoloh. doslidzh. NAN Ukrainy. Odessa, 2015. Т. 7 (pp. 32-40) [in Ukrainian].

13. Antoshchenkova, V.V., Kopytko, O.V. Derzhavne rehulivannia i pidtrymka molochnoi haluzi v umovakh yevrointehratsi Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V.V. Dokuchaieva, Ser. Ekonomichni nauky. 2018. Vyp. 4. (pp.201-210) [in Ukrainian].

